

De Archeologiepraktijk en het Omgevingsplan

Milo Verhamme
ROMA-lezing
30-11-2023
Utrecht

Even voorstellen..

MILO VERHAMME

Archeoloog bij Gemeente Amersfoort

- Veldarcheoloog 2004-2010
- Regio-archeoloog 2009-heden

Centrum voor Archeologie Amersfoort

- Team Archeologie sinds 1984
- AWN afdeling Vallei & Eemland
- Stichting Archeologie Amersfoort

Regioverband met Bunschoten-Spakenburg,
Leusden en Soest sinds 2009 en Nijkerk
sinds 2018.

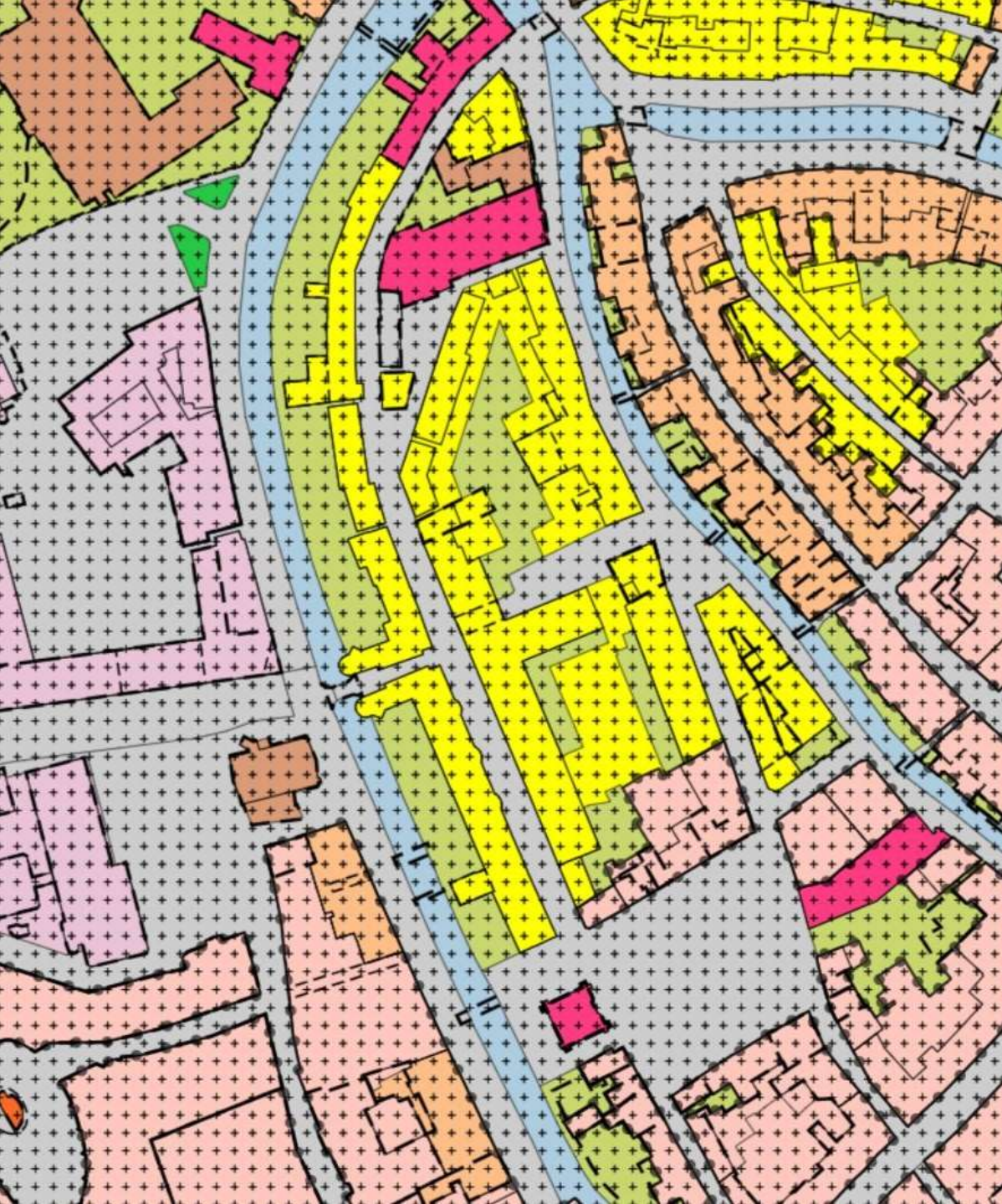

Het verschil tussen theorie en praktijk is in de praktijk veel groter dan in theorie.

Wat ga ik behandelen..

- Archeologie in bestemmingsplannen
- Regels in het Omgevingsplan
- De Amersfoortse manier: *worst practices*
- De Amersfoortse manier: *best practices*
- *Tips & Tricks* richting het Omgevingsplan

Archeologie in bestemmingsplannen

- Archeologie geborgd in:
 - Toelichting
 - Verbeelding
 - Regels
- Veel varianten op 'standaard' Regels (VNG) in omloop. Amersfoort heeft als enige in onze regio een Veegplan voor Archeologie met één set Regels Archeologie voor de hele gemeente.
- Het scheelt als je betrokken bent bij maken van het Ontwerp Bestemmingsplan. Als dit wordt uitbesteed aan een bureau merk je dat er veel copy-paste plaatsvindt.
- Blijkt zeer lastig om slechte Regels te wijzigen. Maar wat zijn nou slechte regels? Een voorbeeld..

Voorbeeld: Wat staat in de Regels?

Legenda gemeentelijke beleidskaart

“Archeologisch onderzoek noodzakelijk in plangebieden groter dan 250 m² bij bodemingrepen dieper dan 40 cm.”

Bestemmingsplanregel

Bouwwerken ten behoeve van de andere, voor deze gronden aangewezen bestemmingen zijn slechts toelaatbaar, indien het vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing betreft, waarbij de oppervlakte niet wordt uitgebreid, met dien verstande dat het aanleggen en/of uitbreiden van ondergrondse bouwwerken onder bestaande bebouwing niet is toegestaan en of; een bouwwerk betreft waarvan de binnen de bestemming en ter plaatse van onderstaande aanduidingen gelegen oppervlakte niet meer bedraagt dan de daarbij aangegeven oppervlakte en de benodigde bodemingreep niet dieper gaat dan de daarbij aangegeven diepte:

[...]

ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van waarde': 250 m² en 0,4 m.

Wat staat er écht?

“Het college heeft zich op het standpunt gesteld dat nu het deel van de bouwwerken dat dieper wordt dan 0,4 meter kleiner is dan 250m² geen sprake is van strijd met het bepaalde artikel xx.x en derhalve geen aanvullend archeologisch onderzoek en/of advies van een archeologisch deskundige is vereist. De voorzieningenrechter volgt dit standpunt niet. In artikel xx.x is sprake van een cumulatieve eis. Slechts bouwwerken met een oppervlakte van minder dan 250m² én een benodigde bodemingreep niet dieper dan 40 centimeter, zijn zonder aanvullend onderzoek of advies toegestaan.

Voor de lezing van het college dat slechts bedoeld is dat over een oppervlakte van maximaal 250m² dieper dan 40 centimeter gewerkt zou mogen worden, biedt de bepaling geen ruimte.

Nu voor de bouw van beide gebouwen een bodemingreep dieper dan 40 centimeter nodig is had het college de omgevingsvergunning niet zonder aanvullende onderzoeken of adviezen kunnen verlenen.”

Regels in het Omgevingsplan 1/2

Zorg voor:

Een goede set Regels: concept-regels *Handreiking Voorbeeldregels cultureel erfgoed in het omgevingsplan (RCE + VNG)*.

Let op de terminologie die je gebruikt:

- Plangebied
- Graafwerkzaamheden
- Oprichting van een bouwwerk waarbij de hiermee samenhangende bodemingrepen
- Bebouwing waarvan de oppervlakte...

Zorg dat:

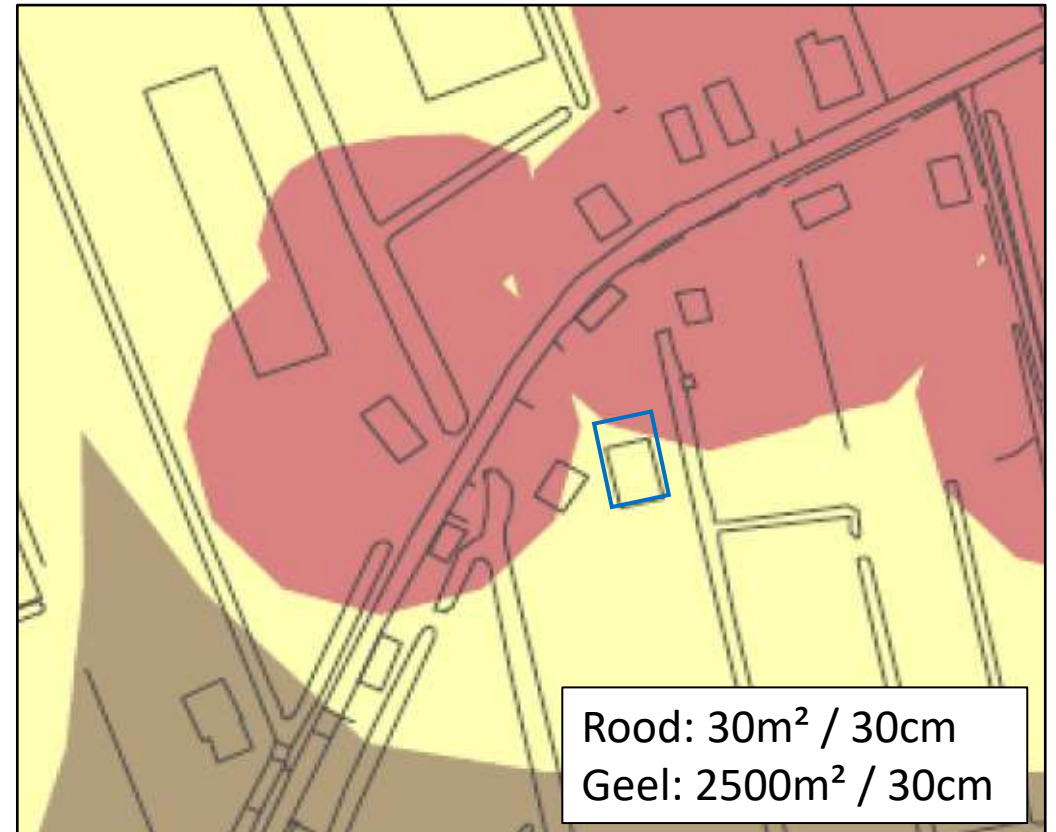
Jij en je collega's (vooral bij vergunningverlening) de Regels op dezelfde wijze interpreteren. Dus vooral:

- wanneer vrijstellingen (Uitzonderingen) gelden;
- wanneer deskundigheid ingeschakeld moet worden;
- hoe de diepte- en oppervlakte ondergrens werkt / geïnterpreteerd moet worden.

Voorbeeld: het strengste regime?

- Er wordt een nieuwe stal (blauw vlak/kader; 700m²) geplaatst;
- De stal ligt op een locatie met twee verschillende vrijstellingsgrenzen;
- In de Archeologienota is vastgelegd dat bij twee verschillende regimes de strengste verwachting of waarde leidend is.

Vergunningtoets

De collega bij Vergunningen kijkt naar de verstoring binnen de betreffende waarde en redeneert als volgt:

“Binnen de bestemming Waarde 1 (rood) is archeologisch onderzoek noodzakelijk indien de oppervlakte van het bouwwerk groter is dan 30 m². De stal is zo gesitueerd dat niet meer dan 30 m² is gelegen binnen deze bestemming. Het overige deel van het bouwwerk valt binnen de daar geldende ondergrens van 2500m². Wat er gebouwd wordt mag daarom volgens de regels van het bestemmingsplan.”

Conclusie

Wat in de bestemmingsplannen staat *overruled* wat er in het beleid staat. Dat betekent dat de m² die bijvoorbeeld bij een hoge archeologische verwachting hoort, ook alleen gebruikt kan worden voor de gebieden die daadwerkelijk een hoge verwachting hebben. Dit betekent dat de redenering van de vergunningverlener juridisch klopt.

Dus

Als je het beleid juridisch ook wilt kunnen uitvoeren, dan moet het in de Regels van je Omgevingsplan opgenomen worden!

Regels in het Omgevingsplan? 2/2

Leg relevant beleid vast in de Regels:

- Het strengste regime is leidend;
- Plan van Aanpak (archeologisch booronderzoek) dient getoetst te worden door Bevoegd Gezag;
- Gemeentelijke richtlijnen voor bureau- en veldonderzoek dienen gevolgd te worden;
- Advies van archeologisch deskundige nodig bij uitzondering / afwijking van de Regels.

ZO

**DAT WAREN
DE REGELS**

**DAN GAAN WE
NU OVER NAAR
DE REALITEIT**

Loesje

De Amersfoortse manier: *worst practices*

- We hanteren in de historische binnenstad van Amersfoort een streng ondergrenzenbeleid: 0m² en 30cm diepte. Hierdoor krijg je in verhouding veel aanvragen te toetsen. Er is wel een hoog percentage vrijgaven.
- Door dit regime ontstaat bij sommige collega's het gevoel dat we 'altijd onderzoek willen doen'.
- Onze werkwijze wordt door bedrijven soms als oneerlijke concurrentie gezien. De plantoetsing (quickscan, bodemkundige boringen) zijn geen onderdeel van de Archeologische monumentenzorg (AMZ) en vallen niet onder de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.
- Onderzoeken buiten de AMZ om, de zogenaamde observaties of inspecties, zijn niet voor rekening van de initiatiefnemer. Voor die uren / kosten draaien we als gemeenten dus zelf op. Ik geef u een voorbeeld:

De Amersfoortse manier: *best practices*

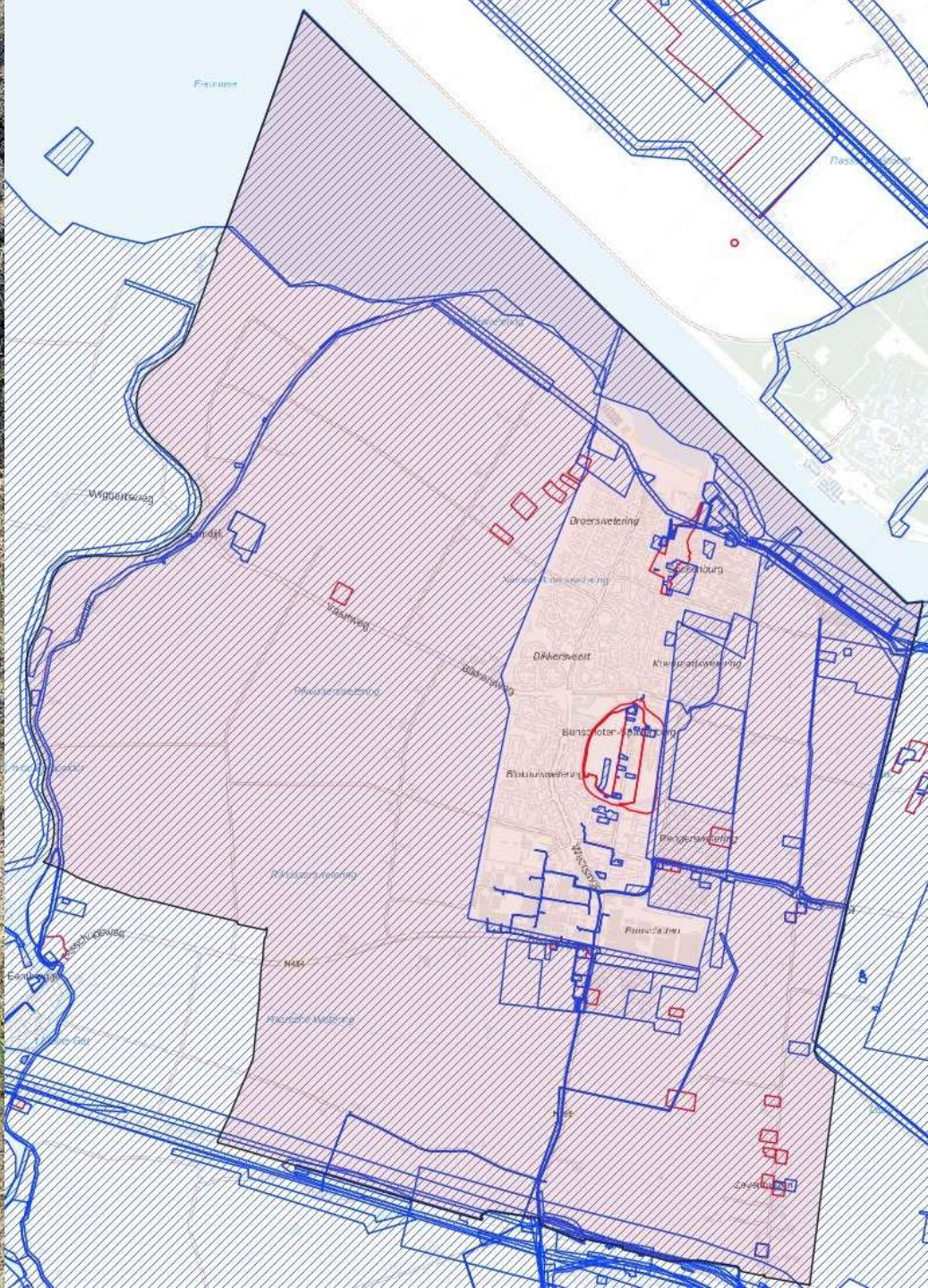
We hebben:

- (Bijna) 40 jaar ervaring
- Groot team met veel vrijwilligers
- Korte lijntjes binnen en buiten onze regio
- Door Raamovereenkomsten met buurgemeenten hebben zij nu 'eigen' archeoloog
- Maatwerk leveren:
 - Opstellen van een quickscan (i.p.v. bureauonderzoek)
 - Plantoetsing in het veld ('huisbezoeken') met behulp van bodemkundige boringen
 - Niet gedachteloos de AMZ-cyclus opnieuw doorlopen
 - Observaties bij vrijgegeven gebieden

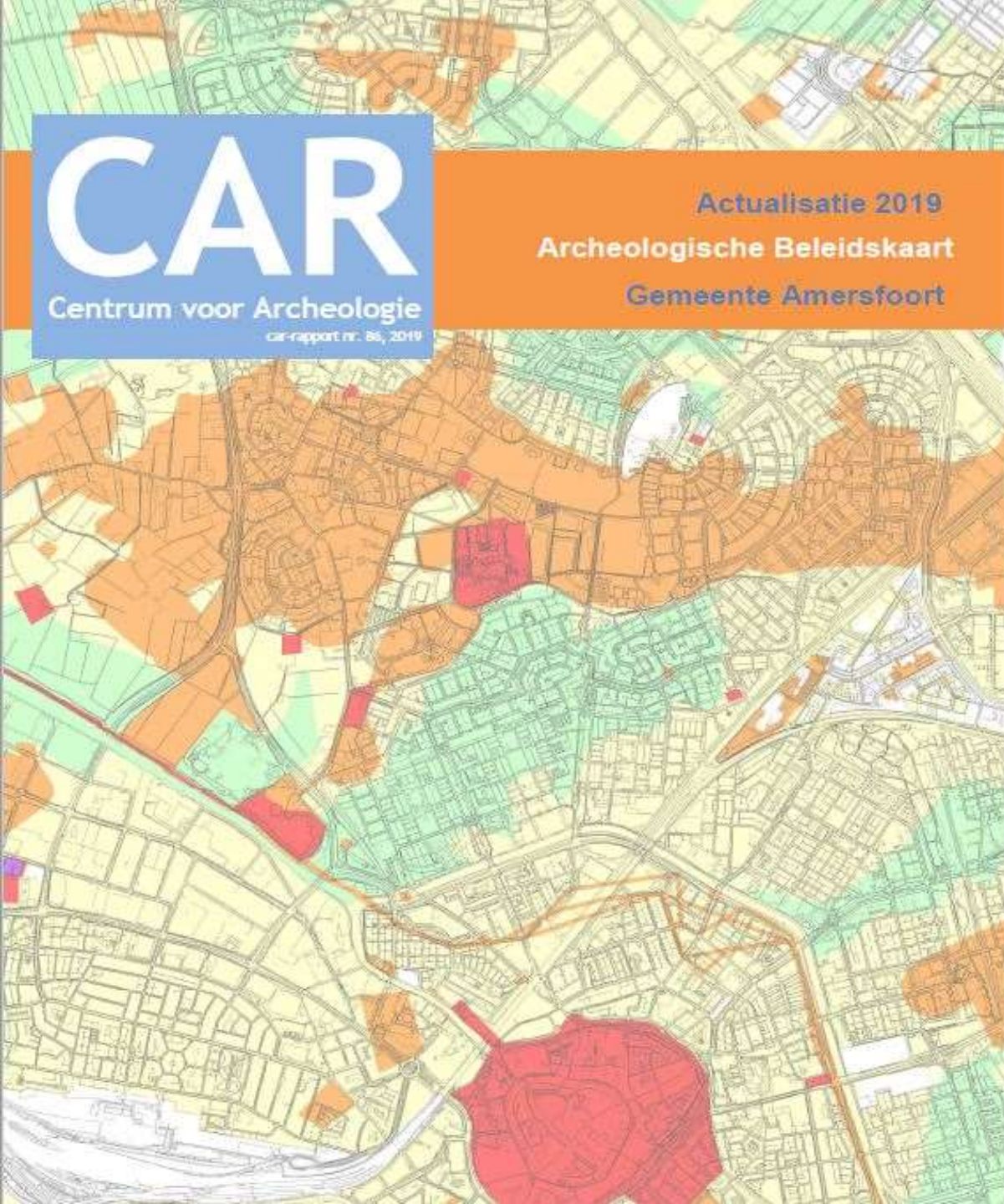

Quicksan

Tips & Tricks richting het Omgevingsplan 1/3

- Actualiseer je gemeentelijke verwachtings- en beleidskaart: Aantoonbaar te verwachten monument [...]. *De gemeente wordt geacht de verantwoordelijkheid te nemen voor goed onderbouwde archeologische verwachtingen in het omgevingsplan, op basis van locatie-specifieke archeologische, bodemkundige en historische informatie. [...], waar een mate van onzekerheid nu eenmaal bij hoort.*
- Als je ergens niets (meer) verwacht qua archeologie, laat dat dan ook zien! Zie de 'witte vlekken' op kaart hiernaast.
- Stel gemeentelijke richtlijnen vast (en noem ze in je Omgevingsplanregels!) waarin je aanvullende eisen op de KNA formuleert:
 - Bouwdossier-onderzoek
 - Plan van Aanpak laten toetsen
 - Lokale historische kring of bronnen raadplegen
- Denk na over een Gemeentelijke Onderzoeksagenda:
 - Bundel je kennis
 - Stel gerichte vragen
 - Maak keuzes
 - Benut kansen

Tips & Tricks

richting het Omgevingsplan 2/3

- Kies voor een eenduidige set Regels:
 - Gebruik het format van VNG / RCE versie oktober 2023
 - Voorbeeld: *“Wanneer in het geval van een ontwikkeling - in het gebied behorende bij deze ontwikkeling - twee of meer categorieën gelden, dan is de hoogste verwachtingswaarde van toepassing op het gehele bij de ontwikkeling behorende gebied”.*
- Laat de interpretatie van de Regels over aan een archeologisch deskundige. Dan volgt ook een goed aansluitende onderzoeksmethode bij een vervolg of een gefundeerde uitzondering.
- Maak niet de fout om bepaalde type gebieden (bijv. bouwvlakken) als verloren te beschouwen (*“Het is al bebouwd, dus zal wel verstoord zijn”*). De foto hiernaast is van een Bronstijd urnenveld op de plek van een pas gesloopte 20ste eeuwse school.

Tips & Tricks richting het Omgevingsplan 3/3

- Zorg voor eigen archeologische deskundigheid in de vorm van vaste archeoloog (eigen fte of ingehuurd) en bouw een bestendige relatie op.
- Laat archeoloog aanschuiven bij de Omgevingstafel, om in een vroeg stadium mee te denken over de kansen, risico's en strategie van onderzoek.
- Daar kun je bijvoorbeeld aangeven dat de Archeologische monumentenzorg niet altijd een drietrapsraket hoeft te zijn.
- Kijk welke mogelijkheden er zijn bij deze deskundige ten aanzien van bijvoorbeeld bodemkundige boringen in het kader van een plantoets etc.

Op bezoek bij de stadsarcheologen van Amersfoort

Nieuws

Hier kan je over onze archeologische avonturen lezen; verhalen over opgravingen, vondsten, onderzoeken en ontdekkingen.

Aagje

Wie nieuwsgierig is naar het Amersfoortse verleden, kan niet om Aagje heen. Aagje is niet zomaar een pop, ze is een hele accurate reconstructie van iemand die echt heeft geleefd.

Bezoek ons

Archeologisch onderzoek doen is één ding: de vondsten laten zien vinden we minstens zo belangrijk. Dat doen we in onze expositie, je ben van harte welkom!

Vragen?

Milo Verhamme

06-219 50 997

M.Verhamme@amersfoort.nl